Дзяржаўная ўстанова адукацыі
“Даўгінаўская сярэдняя школа
імя У.І. Слабодчыкава ”

Інтэлектуальная гадзіна

«Беларуская скарбонка»

Настаўнікі-дэфектолагі
Н.А.Цімашчук
Г.П. Пратасевіч

Інтэлектуальная гадзіна «Беларуская скарбонка»

Задачы: сістэматызаваць і замацаваць веды вучняў аб роднай мове, выклікаць цікавасць да вывучэння беларускага фальклору, выхоўваць любоў і павагу да культурных традыцый беларускага народа.

Падрыхтоўка.

Для правядзення інтэлектуальнай конкурснай праграмы ўсе прысутныя дзеляцца на дзве каманды, удзельнікі якіх выбіраюць капітанаў, падбіраюць назвы каманд. Кожная каманда рыхтуе невялікую інсцэніроўку народнага свята.

Дзеці прыносяць з дому ручнікі, дамотканыя посцілкі, коўдры, сурвэткі, ганчарныя вырабы для ўпрыгожвання кабінета. Вучні стараюцца аформіць клас святочна, у беларускім народным стылі.

Выбіраецца журы

Вядучы. Добры дзень, сябры! Сёння ў нас свята! Свята роднай мовы! Мы з вамі ўспомнім загадкі і казкі, прымаўкі і прыказкі, абрады і традыцыі правядзення народных свят.

Першы конкурс называецца «ГІрылады працы”

Кожная каманда атрымлівае карткі з намаляванымі прыладамі працы. Вы павінны хутка і правільна паказаць адпаведны малюнак-адгадку на маю загадку. Каманда, якая адгадае найболын загадак, і будзе пераможцам.

- ✓ Сам драўляны, а галава жалезная. *(Малаток.)*
- ✓ Дровы нарыхтоўвае працаўніца дбайная, галава сталёвая, тулава — драўлянае. *(Сякера.)*
- ✓ Есці век яна не просіць, хоць зубоў і многа мае, як працуе — сыпле проса, весела спявае. *(Піла.)*
- ✓ Ручка ёсць, а не граблі, зямлю рые, а не барана. *(Рыдлёўка.)*
- ✓ Маленькі, гарбаценькі, усё поле абскача. (Серп.)
- ✓ Ходзіць, скача па пакоі дзед з доўгаю барадою, як няма чаго рабіць, у куце тады стаіць. *(Венік.)*

Журы адзначае на дошчы правільныя адказы і вызначае пераможцу.

Вядучы. Наступны конкурс «Добры гаспадар»

Ён таксама прысвечаны загадкам. Кожная каманда па чарзе называе адгадку. Калі адказу няма, то адгадвае другая каманда.

Адкіну палена, адкіну другое, як і скіну крывое — выведу жывое. *(Распрагаць каня.)*

Як ляжыць, то меньшая за кацяня, а як паднімецца, то большая за каня. *(Дуга.)*

Чатыры колы летам бягуць, дзве дубовыя паненкі зімой слізгаюць, а іх гаспадар — адзін і ўзімку, і ўлетку. *(Калёсы, сані, конь.)*

Стальны пёс, у зямлю ўрос. *(Барана.)*

Калода — калодзішча, балота — балоцішча, воўк утапіўся, два зайцы цягнуць. *(Калодзеж, вядро, рукі.)*

Сівая карова праз дарогу пройдзе, а белая засядзе. *(Сыроватка, цадзілка, теарог.)*

Журы падводзіць вынікі, кожны правільны адказ ацэньваецца 1 балам.

Вядучы. Багацце і непаўторнасць нашай мовы шмат у чым вызначаюць прымаўкі і прыказкі. Яны дапамагаюць адчуць яе адметнасць, вобразнасць і

характво. Наш наступны конкурс называецца
«Працоуны дзень»

Каманды атрымліваюць набор картак. На адных змешчаны пачатак прыказак, на другіх — іх заканчэнне. За 2 хвіліны каманда павінна падабраць карткі так, каб можна было прачытаць тэкст цалкам.

*Сёння зробіш — заўтра як... *(знойдзеш).*

* Не адкладвай на заутра тое, што паспееш... *(зрабгць сёння).*

* Летні дзень... *(год корміць).*

* Колас да коласа... *(будзе сноп).*

* Хто працуе... *(тому і шанцуе).*

Журы аб'яўляе вынікі конкурсу.

Вядучы. А зараз

конкурс **«Родны кут»**

Капітаны становяцца побач на адну лінію, па чарзе называюць прымаўкі і прыказкі і робяць крок наперад. Выйграе той, хто зробіць болын крокаў, а значыць, успомніць болын прымавак і прыказак.

* Няма смачнейшай вадзіцы, як у роднай крыніцы.

* Свая хатка — як родная матка.

* У гасцях добра, а дома лепш.

* Чалавек без Радзімы, што салавей без песні.

* Як мы да людзей, так і людзі да нас.

* Няма лепшай хаткі, як у роднай маткі.

*Для ўсякай птушачкі сваё зняздо мілае.

Журы аб'яўляе вынікі конкурсу.

У той час, калі каманды рыхтуюцца да паказу інсцэніровак народных свят, вядучы прапануе балелынчыкам конкурс «Казачная ліса»

Яны павінны назваць казкі, у якіх героем з'яўляецца лісіца.

«Воўк, лісіца і аўца», «Мужык, воўк і ліса», «Лісіца-хітрыца», «Чаму барсук і лісіца ў норах жывуць», «Селянін, мядзведзь і лісіца», «Зайкава хатка», «Як кот звяроў напалохаў», «Коцік, пеўнік ілісіца», «Як лісіца еаўка судзіла»...

Конкурс «Назаві адным словам»

Даць агульную назву прапанаваным словам. За правільны адказ — 1 бал.

Страказа, муха, чмель (насякомыя).

Ружа, рамонак, валошка (кветкі).

Стрыж, ластаўка, еерабей (птушкі).

Фуфайка, спадніца, сукенка (адзенне).

Ліса, еоўк, бабёр (зеяры).

Чаравікі, боты, туфлі (абутак).

Конкурс «Складзі прыказку»

Кожная каманда атрымлівае канверт са словамі. За 2 хвіліны трэба скласці прыказку, прачытаць яе і растлумачыць сэнс. За поўны адказ — 2 балы.

Дарагая тая хатка, дзе радзіла мяне матка.

Няма лепшай хаткі, як у роднай маткі.

Дзе няма ахвоты, там няма работы.

Конкурс «Пагуляем у рыфмы”

Кожнай камандзе прапанавана загадка. Неабходна дапоўніць яе словам ў рыфму

і адгадаць. За правільны адказ — 1 бал.

І ў сто гадоў я малады.
Мае насенне — ... *(Жалуды, дуб.)*
Я засцілаю дол іглiцай.
Спрадвеку слаўлюся ... *(Жывiцай, сасна.)*
Адна я ў лесе з белаю карой.
Багата сокам веснавой ... *(Парой, бяроза.)*

Загадкі для балелынчыкау

Адгадаць загадкі.
Хоць вусаты, хоць я колкі,
Ды не злосны анiколькі.
Лета ўсё адным заняты —
Кожны дзень спялю зярняты.
Не асыплюся на дол —
Хлебам я прыйду на стол.
(Колас.)
Летам я — рагатая,
Восенню хвастатая.
Хоць і горкая зусім,
Ды патрэбная ўсім.
(Цыбуля.)
У ваду нырае смела,
Хатку ён будуе ўмела.
Пад вадой і на вадзе
Будаўніцтва ён вядзе.
(Бабёр.)

Конкурс «Загадкі-пытанні»

За правільны адказ — 1 бал.
Чаго на свеце багацей няма? *(Зямлі.)*
Што ляціць без крылаў? *(Вецер.)*
Што хутчэй за ўсё на свеце? *(Думка.)*
Што гаворыць на ўсіх мовах? *(Язык.)*
Што без слёз плача? *(Скрыпка.)*
Што без вады плавае? *(Воблака.)*
Журы падводзіць вынікі праведзеных конкурсаў.

Конкурс «Скорагаворкі»

Кожная каманда атрымлівае канверт са скорагаворкай. Вучні вызначаюць прадстаўніка ад каманды, які будзе прагаворваць скорагаворку ўслых. Улічваецца хуткасць, выразнасць, дакладнасць. На падрыхтоўку адводзіцца 2 хвіліны.

За адказ без памылак — 5 балаў, пры нязначнай недакладнасці — 4 балы, калі прачытаў з памылкамі — 3 балы, збіўся — 2 балы, шмат памылак і недакладнасцей — 0 балаў.

Прытупіў пілу Піліп —
Пілаваў паленне з ліп.

Жвавы вожык жыва Жуку пашыў кажух.

Чорны-чорны грак прыcніў:
Ноччу драч драча дражніў.

Конкурс «Наадварот»

Падабраць словы з супрацьлеглым значэннем. За кожны правільны адказ бал.

Ранак, зіма, высока.

Мяккі, часта, шырокі.

Чысты, ідзе, цяжка.

Загадкі для балелынчыкау

Пад які куст заяц садзіцца, калі дождж ідзе?

(Пад мокры.)

Ці можа страус назваць сябе птушкай?

(Не, бо гаварыцъ неўмее.)

Дзе гарады без людзей, а рэкі без вады?

(На глобусе, карце.)

Дзе мароз улетку водзіцца?

(У халадзільніку.)

Чаго не абнясеш вакол хаты?

(Вады ў рэшаце.)

На чым знаку не наложыш?

(На агні і вадзе.)

Конкурс “Выпраў памылкі”

За кожны правільны адказ — 1 бал.

«Малако дае карова», —
Напісаў на кошцы Вова.
(Дошцы.)
Закрычаў Рыгорка:
«3 неба ўпала горка!»
(Зорка.)
Назбіралася народу:
Дзіва, поўны вулей лёду.
(Мёду.)
Весела звініць збанок,
Кліча: «Дзеці, на ўрок».
(Званок.)
Не праедзем, дружа:
На дарозе ружа.
(Лужа.)
Кажа Славік Светцы:
«Цесна тыгру ў кветцы».
(Клетцы.)

Журы падводзіць вынікі праведзеных конкурсаў.

Конкурс «Наборшчыкі»

З прапанаваных літар скласці як мага больш слоў, запісаць на ліст паперы, перадаць журы. На падрыхтоўку адводзіцца 2 хвіліны. Каманда, у якой запісана большая колькасць слоў, атрымлівае 3 балы, астатнія — 2 балы. Дадатковы бал прысуджаецца той камандзе, якая складзе самае доўгае слова.

Б, К, У, В, Р, А, Ы, К, Н, А *(букварынка)*

Конкурс «Метаграмы»

У зыходным слове замяніць адну літару, каб атрымалася іншае слова. За правільны адказ — 2 балы.

З *м* расту я на градзе.
З р я поўзаю ў вадзе.
(Мак —рак.)
Калі на *д* — паверхі маю.
Калі на л — дзяўбу, ламаю.
(Дом — лом.)
З **е** дружу з будаўнікамі.
З *а* купляй у хлебнай краме.
(Бетон — батон.)
Белы ўзімку, шэры летам —
Вось табе мае прыкметы:
З на **с** змяніць патрэбна,
Каб прадуктам быць мне хлебным.
(Зайка — сайка.)
У лесе з *б* мяне шукаеш
І з прыемнасцю
зразаеш.
Калі *б* на *п* заменіш —
Сцеражыся: захварэеш!
(Грыб — грып.)
Я маю сцены і куты,
Усё жыццё служу табе.
Мне **о** на *ы* заменіш ты —
Шукай у коміне мяне.
(Дом — дым.)
Стралу сталёвую
Узняў ажно да неба.
А разам з э —
Для фільмаў ён патрэбны.
(Кран — экран.)
Бачыць ты прывык мяне цякучай,
Н устаў — І стану я балючай.
(Рака —ранка.)
Да ўзвышша зычную дадай —
Машыну ў «стойла» заганяй.
(Гара — гараж.)

Конкурс «Дамашняе задание»

Прачытаць на памяць верш пра Беларусь або беларускую мову, якi падрыхтавалi дома. Улiчваецца выразнасць, артыстызм, дакладнае веданне зместу. За добры адказ каманда атрымлiвае 2 балы.

Журы падводзiць вынiкi конкурсаў.

Вядучы. Апошнi наш конкурс — **«Свята»**

Кожная каманда падрыхтавала невялiкiя сцэнкi, падабрала пытаннi i заданнi па свайму святу. Давайце паглядзiм, як у iх гэта атрымалася.

1- я каманда паказвае сцэнку **«Каляды».** Затым прапануе 2-й камандзе адказаць на пытаннi i назваць прыказкi i прымаўкi, якiя адносяцца да гэтага свята.

Пытаннi

Калi адзначаецца свята «Калядкi»? (З *7 па 19 студзеня.)*

Якая цэнтральная падзея ў калядным свяце? *(Калядаванне. Сяляне абыходзiлi хаты аднавяскоўцаў i выконвалi калядныя песнi. Калядоўшчыкi пераапраналiся ў казу, ваўка, мядзеедзя, жураўля, цыганку, гандляра, чорта i iнш.)*

Прыказкi i прымаўкi

Прыйшлi Калядкi — блiны i аладкi.

Калядкi — добрыя святкi: пад'еў ды на палаткi.

Насталi Калядкi, гаспадарам парадкi.

Па Калядах уночы трашчыць, а ўдзень плюшчыць.

2- я каманда паказвае сцэнку **«Саракi».** Затым прапануе 1-й камандзе адгадаць загадкi i назваць прыказкi i прымаўкi, якiя адносяцца да гэтага свята.

Загадкi пра птушак

Праз горы, далiны,
Праз тысячы сёл
З далёкай краiны
Вярнуўся пасол.
Спаважны, чыноўны,
Ён стаў на страсе
У ботах чырвоных,
Каб бачылi ўсе. *(Бусел.)*

У пагодлiвы дзянёк
Недзе з паднябесся
Пералiвiсты званок
Славiць працу песняй. *(Жаўранак.)*

Спераду шыльца,
Ззаду вiльцы,
Наверсе чорная палатка. *(Ластаўка.)*

Мабыць, ён не зведаў гора,
Не хадзiў нiколi голы.
Бо, як лета на дварэ
У сё вопратку дзярэ. *(Драч.)*

Прыказкi i прымаўкi

На Саракi пайшла зiма да ракi.

На Саракi *у* адзiн дзень сорак марозаў.

На Саракi вылятае сорак выраяў.

У канцы конкурсу журы падводзіць вынікі, аб'яўляе пераможцу.